

A felsőoktatási felvételi rendszer ma és holnap

A magyar felsőoktatás átalakulási lehetőségeinek a felvételi eljárás és a vizsgáztatás szempontjából történő elemzése előtt ki kell emelnünk néhány összefüggést, amely a felsőoktatás egészére vonatkozik.

A felsőfokú képzés átalakulása a nyugat-európai tapasztalatok alapján lassú folyamatként képzelhető el, amelyben igen sok ellentétes jellegű, de kiegyensúlyozottságot teremtő elem lehet fel. (A társadalmi alrendszerek fejlődésében tapasztalható aszinkronitás az alrendszeren belül is érvényesül.) Nem kerülhető meg az a kérdés, hogy az állam révén a társadalom ellenőrző funkciót gyakorol-e az „autonóm” felsőoktatás felett. A felsőoktatási törvény ebben is új helyzetet teremtett. Egy új, az eddigtől, a megszokottól eltérő fejlődési pálya lehetőségét nyitotta meg. A doktori képzésnek, a tudományos fokozat adásának és a habilitációnak az egyetemre történő visszahelyezésével a *felsőoktatási autonómia lényegi feltétele teremtődött meg*. Garantált a tanulás, a tanítás és a kutatás szabadsága. A törvény által létrehozott Országos Akkreditációs Bizottság feladata az intézmények és az intézményi oktatási programok minősítése, a képzés minőségének folyamatos ellenőrzése.

Az irányítás társadalmisítását jelenti a Felsőoktatási és Tudományos Tanács létrehozása, mely a kormányzati, felsőoktatási és az alkalmazói szféra képviselőiből álló testület. Működési köre alapvetően a felsőoktatás-irányítás, -fejlesztés stratégiai kérdéseire terjed ki.

Az állami szervek hatáskörét a törvény részletesen szabályozza. Új finanszírozási rendszert kell kidolgozni, amely a hallgatólétszámot és a szakterület sajátosságait figyelembe véve normatív jellegű állami beavatkozás lehetőségét teremti meg. 1994. december 31-ig ki kell dolgozni a felsőoktatás középtávú fejlesztését célzó törvényt.

Témánk szempontjából nem elhanyagolható, hogy a felsőoktatási törvény *megszünteti a központi felvételi rendszert*. A vizsgák megszervezését a felsőoktatási intézmények feladatává teszi, miközben egyes részek közös megszervezésére is lehetőséget ad. Nyilvánvaló, hogy az új rendszer kialakítása többéves átmenettel alakítható ki. Ehhez szükséges a jelenlegi problémák összerendezése, és olyan koncepció kialakítása, amely támaszkodik a témakörben felhalmozódott kutatási eredményekre is.

A jelenlegi felvételi rendszer kiindulási alapelvei

A felvételi folyamat szabályozása – aminek a felvételi vizsga csak része, pontosabban eszköze – mai rendszerét tekintve alapjaiban a negyvenes évek végén, az ötvenes évek legelején alakult ki. A megfelelő ösztöndíjrendszerrel összekapcsolva egyik alapfunkciójának az értelmiségiek osztály- és rétegszármazás szerinti összetételének megváltoztatását célozta; egészében pedig néhány, nagyjából ki is mon-

dott, logikailag teljesen koherens előfeltevésre épült: ezeknek lényege az volt, hogy a felsőoktatás feladata a legszélesebb értelemben vett népgazdaság ellátása magasan képzett szakemberekkel, az államé pedig az, hogy – a népgazdasági tervek ismeretében és azoknak megfelelően – megszabja a felveendő szakonkénti és globális létszámát, a felvetteket minél gazdaságosabban – tehát idővesztés nélkül és minimális „lemorzsolódással” – átszűri a tanulmányi meneten, és a végzés után, mintegy az egész folyamat tervszerűségét bizonyítva, megfelelő munkahelyhez juttassa őket. A koncepció egészének megfelelően a keretszámok „belépési” keretszámok ugyan, de – minimális rátartással – tulajdonképpen a kívánatosnak, „tervszerűnek” tartott kibocsátási létszámot tükrözték. Ebből következik, hogy a magyar felsőoktatásban évtizedek óta magától értetődő az a követelmény, hogy menet közben minél kevesebb hallgató „vessen el”. Kétségtelen, hogy a belső szűrés az évtizedek során egyes intézményekben – így az orvosi karokon, az egyetemi szintű műszaki oktatásban stb. – erőteljesebbé vált, ez a követelmény sajátos hagyományként félreismerhetetlenül és széles körben mégis tovább élt, és szinte felmérhetetlen károkat okozott felsőoktatásunk minőségét tekintve. Nem is elsősorban azért, mert a belső szelekció, az oktatás, a vizsgáztatás, az átbocsátás, végül a diplomaadás szenvedett csorbát miatta, hanem inkább azért, mert az egyetemeket, főiskolákat szinte megengedhetetlenül kényelmes helyzetbe hozta, a hallgatók, a szakma, az ország iránti felelősségüket csökkentette, s nem is egyszerűen a jó hallgatók odavonzása és a legjobb szakemberek kibocsátása terén lehetséges versenyt tette elképzelhetetlenné közöttük, hanem még a legegyszerűbb versengési szándékot is feleslegessé tette. Az intézmények felülről meghatározott, tőlük alapjában független automatizmusba illeszkedtek, s nem kis részben innen magyarázható sok egyetem és főiskola konzervativizmusa, ragaszkodása a nyugodt, látszólag problémátlan közepszerűséghez. A felvételi vizsgák ilyen körülmények között olyan szelektációs mechanizmus szerepét töltik be, melynek alapfeladata, hogy a felsőoktatásba törekvők összlétszámából kiválasszon egy, a keretszámoknak, a bevallott intézményi férőhelynek megfelelő összetételű és nagyságú csoportot.

A felvétellel kapcsolatos vizsgálódásainkat két síkon kell folytatni, a fentiekre is tekintettel. A felsőoktatás fejlesztési koncepciójából levezetve egy elméleti döntést kell hozni, hogy a felsőoktatásba történő bejutásra milyen mechanizmust akarunk kialakítani, természetesen a fejlesztésből adódó lehetőségek szabta határok között. Ehhez kapcsolódva kell meghatározni azt a folyamatot, amelyben a jelenlegi felvételi rendszer fokozatos változtatásával jutunk el a kívánt állapothoz, miközben folyamatosan kiküszöböljük a jelentkező konkrét problémákat.

A jelenlegi felvételi rendszer néhány koncepcionális problémája

A legáltalánosabb problémaként megfogalmazhatjuk, hogy a magyar felsőoktatásban alkalmazott felvételi eljárások *nem alkalmazzák a folyamatszámítást*. Az autonóm embert és az autonóm személyiséget felértékelő polgári társadalmak mindvégig a fejlődésüket és ezen belül a folyamatszámítást hangsúlyozzák. Ezzel szemben a magyar felsőoktatásban a felvételi eljárás egyszerű diszkrét eseményként kezelődik, amely különböző szakaszokban kiegészült a középiskolai tanulmányi eredmények mint a folyamatot leképező eszköznek a beiktatásával.

A folyamatszámítás lényege az, hogy meghatározott életkorban (18 és 24 éves életkor között) növekedjék a potenciális jelöltekben a tanulási igény, vállalják azokat a nehézségeket, amelyek a felsőoktatásban várják a hallgatókat, annak reményében, hogy a magasabb végzettség esetén relatíve biztosítottabb megélhetésre számíthatnak. Ha ezt a gondolatsort elfogadjuk, akkor nyilvánvaló, hogy nem lehet a felvételt diszkrét eseménynek tekinteni, amely egy bizonytalanul kiszámí-

tott és változtatott középiskolai eredményhez csatol két vagy három aktuális napi teljesítményt, amely formailag is és tartalmilag is nagymértékben független az érettségítől, a középiskolai tanulmányokat végül is lezáró vizsgáktól. Az elmúlt periódusokban a közös írásbeli és szóbeli, valamint később csak a közös írásbeli vizsga alkalmazásával volt kapcsolat a felsőoktatási és középfokú intézmények között. Az e mögött meghúzódó filozófia nem a folyamatszempeléletet, hanem bizonyos könnyítési eljárások bevezetését szolgálta, például, hogy a jelölteknek ne kelljen ismételt írásban vizsgáznuk.

A második problémakör a *felsőoktatásban tanulók létszámának alakulása*. A statikus szemlélet itt is érvényesült, „a munkaerő-szükséglethez” képest a felsőoktatási intézmények keretszámokat kaptak. Ha a folyamatszempeléletet mint elemzési szempontot figyelembe vesszük, akkor azt kell látnunk, hogy a relatíve kicsi beiskolázási arányból igen magas az oklevelet szerettek száma, s ez felerősíti, hogy a felvételi eljárás egyszeri és megismételhetetlen esemény. Ez azt jelzi számunkra, hogy sokkal nagyobb feszültségeket indukál a felvételi eljárással kapcsolatos döntés az egész felsőoktatás fejlesztésére vonatkozóan, mint azt az egész felvételi eljárás önmagában sejtetni enged.

Az autonómia mint *intézményi autonómia* megjelenése számos új problémát is jelent a felvételi eljárás szempontjából. Egyértelművé vált, hogy az intézményi autonómia lehetővé teszi különböző felvételi eljárások alkalmazását. E folyamat egyik jelentős példája az, hogy a középiskolai tanulmányi eredmények és az érettségi vizsga eredménye lassan fel-, illetve leértékelődött meghatározott felsőoktatási intézmények körében.

Az autonómia igénye a magyar felsőoktatásban felveti a műveltséganyag és ismeretanyag kiválasztásának és átadásának kérdéskörét is. A felvételi eljárás nem választható el attól a felsőoktatási rendszertől, amelyben azután a hallgatóknak teljesíteniük kell. Ha csak tantárgyi megnevezésekre bontott a felsőoktatási követelményrendszer, akkor megfelelő a tantárgyi, verseny-vizsgaszerű felvételi, hiszen a megnevezett tantárgyi követelményrendszernek ez a kiválasztási szisztéma felel meg a legjobban. Ebből következően, ha nem kezdődik meg a *felsőoktatás tartalmi követelményeinek átalakítása*, akkor ez a hiány gátja lesz a felvételi modell koncepcionális kialakításának.

Az autonómia kapcsán jelent meg a képzés specifikumainak megfelelően az ún. alkalmassági vizsgálat a felsőoktatási intézmények egy részénél. Az alkalmassági vizsgálat bevezetése azt az ellentmondást kívánta csökkenteni, amely a statikus megítélésen alapuló felvételi döntés és a motiváltság, a sikeresség, a pályán való beválás mérése között fennáll. Az alkalmasságvizsgálat is az elképzelt szempontú volt, hiszen a felsőoktatási intézmény magának kereste azokat a hallgatókat, akiket a képzés során taníthatónak, oktathatónak vélt. Ennek legjobb példája az, hogy kb. másfél évtizedig voltak kísérleti jelleggel olyan alkalmassági vizsgálatok, amelyeknek nem volt pontszerző szerepük a felsőoktatásban, tehát a tanárok értékelték, a jelöltek elvégeztek olyan vizsgálatosorozatokat, amelyekről remélték, hogy bepillantást enged a jelöltek alkalmasságába, és előre tudja jelezni a sikeres diplomaszerezésen túl a pályánmaradás vagy a pályán való pozitív helytállás tényét. De ezt nem jutalmazták pontokkal, és nem mindig vették számításba még azonos pontszám esetén sem.

E mögött olyan átgondolt döntési folyamat húzódik meg, amelyben elsősorban az *intézményi vezetési stratégiák* nagyon meghatározóak. Az alkalmassági vizsgálatok bevezetése egy kompromisszum lehetőségét nyújtotta a társadalom felé, amely felvillantotta annak az igénynek az elfogadását, hogy a felvételi nemcsak statikus, hanem dinamikus elemeket is hordoz. (Míg a felvételi tantárgyi vizsga

egy diszkrét esemény, addig az alkalmasság megítélésekor többféle módon megjelent a folyamat mérésigénye, például a középiskolában már figyelemmel kísérték a jelölteket, korábban tartották az alkalmassági vizsgálatokat, visszahívták a jelölteket az alkalmassági vizsgálat eredményének korrigálására stb.) Ez a szemlélet jól mutatja azt az igényt, amely a felsőoktatásban dolgozók többségében megfogalmazódott, hogy a pályára való kiválasztás és a felsőoktatási intézménybe való kiválasztás nem azonos célt jelent. Az intézmény vezetési stratégiájától függött, hogy a pályára való alkalmasságot tartotta-e fontosabbnak. A kutatási eredmények nagyon jól bizonyítják, hogy például a tanári pályára bejutottak kb. 30-40%-kal rosszabbul tűrték a vizsgaterhelést, mint a felsőoktatás más területén tanulók; vagy az orvosi egyetemre bejutottak közül 5-15% kiváló középiskolai tanulmányi eredménye ellenére igen rossz általános tanulási képességgel rendelkezik, sok esetben az absztrakciós vagy logikai képesség hiányával. Mindezek a kutatási eredmények előrejelző értékűek voltak mind az intézmény, mind a jelölt szempontjából, azonban a tényleges döntésnél sem egyedileg, sem tendenciájában ezeknek figyelembevételére nem került sor. Az intézményi vezetési stratégia kialakításakor a dékánok, rektorok értékrendjében kevésbé szerepelt (ez a mai napig is így van) egy távlati, a jelöltek bevéását is számba vevő orientáltság. Ez azt jelenti, hogy a piacgazdaságra való áttérés időszakában ez az értékelési szempont hiányzik a vezetői gondolkodásból. E hiány miatt nagy a veszélye annak, hogy a „praktikuság” felé fordul a felsőoktatás, amely lényegében azt jelenti, hogy az aktuális piaci igények kiszolgálására szerveződik a felsőoktatás, és hiányozni fog egy piacorientált gazdaság hosszú távú stratégiájának a támogatása a felsőoktatási intézmények szempontrendszeréből.

Meg kell fogalmaznunk, hogy az alkalmassági vizsgálatok megjelenése a felsőoktatásban a humán tudományok áttörésére vonatkozó kísérletként tartható számon, amely azonban nemcsak a pontszám-beszámítási nehézségek miatt, hanem a magyar felsőoktatásban uralkodó emberi tényezőkkel kapcsolatos ismeretek hiánya miatt is igen lassan terjedt el a felsőoktatásban. Emellett újabb nehézséget jelent, hogy az alkalmasságvizsgálatoknak csak a szelekciós jellegét alkalmazták a felsőoktatási intézmények; a támogató, önerősítő jellegét sem az intézmények, sem a jelöltek nem tapasztalhatták meg.

Mindezek a koncepcionális tisztázatlanságok is eredményezték, hogy mára a felvételi egy igen bonyolult nagyüzemmel vált, amelyben közel 8 ezer ember foglalkozik a 100 ezer körüli jelentkezővel.

Fejlesztési javaslatok

Az oktatási rendszerek különböző módon közelítik meg a felsőoktatásba való bejutás lehetőségét. Három fő modell alakítható ki a felsőoktatásba való bekerülés elemzésekor:

– *A tanulói elit folyamatos továbbjuttatása*, melynek lényege, hogy a legtehetősebb hallgatókat a középiskolai tanulmányok alapján folyamatos eljárással választják ki, és így többé-kevésbé automatikusan kerülnek tovább a felsőoktatásba. E modellnek lényeges eleme az, hogy a feltételezések szerint a felsőoktatási intézmények közel egyenlő presztízzsel rendelkeznek. A tanuló szempontjából a presztízsben és népszerűségben fennálló különbségek, valamint az aktuális igények növekedése határozza meg, hogy melyik intézménybe juthat be.

– *A visszavonhatatlan döntési modell*, amely az összes érettségizett számára megnyitja a felsőoktatást, amelyen belül a felsőoktatási intézmények különböznek minőségben, szintben és presztízsben. Ezek után a felvételi eljárást versenyszerű-

en bonyolítja le, és a meghozott döntés visszavonhatatlan. (Ez a modell volt jellemző a magyar felsőoktatásra szinte 1989-ig.)

– Az *átjárható modell*, amelyben sok (szinte az összes) érettségizett tanuló folyamodhat felvételért, itt szelektálás történik, de ez nem visszavonhatatlan, mert a rendszer egésze átjárhatónak tekinthető, és figyelembe veszi a tanuló későbbi haladását.

A három modell alkalmazása az európai tapasztalatokat figyelembe véve nagyon sok tényezőtől függ, és az Európai Közösség országain belül is megtalálhatóak a különböző modellek. Az, hogy melyik ország milyen felvételi modell mellett kötelezi el magát, természetesen nagymértékben függ azoktól a pénzügyi feltételektől, amelyeket a felsőoktatás magáénak tudhat, függ attól a kormányzati elképzeléstől, amely a felsőoktatás szerepét meghatározza a társadalom későbbi jövője szempontjából, és függ attól az oktatási rendszertől, amelyre épül a felsőoktatás, illetve amely jellemzi az oktatási, ismeretátadási folyamatokat. Mindezek a szempontok nemzeti sajátosságokat is tartalmaznak, tradicionális elemeket is hordoznak, amelyek egy-egy felsőoktatási rendszer sajátosságaként értelmezhetők, és jelentős szerepük lehet a felvételi modell kialakításában. Önmagában nem vizsgálható a felvételinek a társadalomra és a gazdasági életre gyakorolt hatása, hanem a felvételinek a felsőoktatásban való egész helyzetét kell vizsgálat alá vonni, és azután lenne helyes a felvételi modellek közül a legkedvezőbbet kiválasztani.

Hangsúlyozni kell, hogy a felsőoktatás egészétől idegen felvételi modellet megalkotni nagyon helytelen lenne. A felsőoktatási fejlesztési irányelveknek kapcsolódnuk kell az Európai Közösség ajánlásaihoz, amelyek egy autonóm, független felsőoktatási intézményrendszer kialakítását tartják az egyik legegyszerűsített feladatnak az Európai Közösség országain belül is. Nyilvánvalóan ez a körülmény még inkább áll Közép- és Kelet-Európa országaira, autonóm és független felsőoktatási intézményrendszer nélkül igen nehéz lenne a felvételi modell elméleti és gyakorlati meghatározása. Ha elfogadjuk az autonóm és független rendszer felé törekvést, akkor szembe kell néznünk a finanszírozási kérdésekkel is. Ezért a függetlenség és az autonómia megfogalmazása nagyon szorosan kapcsolódik ahhoz a pénzügyi politikához, amelyet a mindenkori költségvetés folytat a felsőoktatás fenntartására. A felsőoktatási felvételi modell kialakításakor egy olyan demokratikus oktatási rendszert kell magunk előtt látni, amely fokozatosan és folyamatosan biztosítja az egyenlő esély lehetőségeit egyre szélesebb rétegek számára. Ezen belül egyre erőteljesebb hangot kap az, hogy a hallgatói igények és a társadalmi mozgások között egy önfelismerésen és egy támogató (gazdasági) rendszeren keresztül megvalósuló közeledés történjen. Úgy gondoljuk, hogy ennek olyan feltételei vannak, mint annak az alapelveknek az elfogadása, hogy a középiskolát végzetteket mint populációt, egységes eséllyel rendelkező rétegnek kell tekintelnünk, akik számára az egyetemeken kívül sok más továbbtanulási forma is nyitva áll, és ezért a felsőoktatáson kívül szervezett tanulási formák és a felsőoktatási intézmények közötti kapcsolatokat nemcsak tisztáznia, de vállalnia is kell a felsőoktatásnak. Ha ez a koncepcionális döntés a felsőoktatás-fejlesztési stratégiákra vonatkozóan megszületik, vagyis ha a nem felsőoktatási intézményekben képzett jelöltek tudása beszámít a felsőoktatási intézményekben szerzett tudásmennyiségbe, akkor nyilvánvalóbbá válik, hogy a szabad, nyitott rendszerű bejutás felé kell elmozdulnunk.

A másik koncepcionális kérdés, amelyet tisztázni kell, hogy a magyar hagyományokban is gyökerező *felnyitotttatás* és *távoktatás* összekapcsolódása az általános egyetemi képzéssel megváltoztathatja az előbb említett populációnak az igény szintjét. Ebben az esetben ismét hangsúlyozottabbá válik az a gondolat, hogy a bejutás

kérdése „más értelmet kap”, nem lehet elválasztani a felvételit a tanulmányok szervezésének és a tanulmányi követelmények teljesítésének lefektetett és meghatározott rendszerétől. Ha az egyetemek és a felsőoktatási intézmények vállalják, hogy fiatalabb és idősebb hallgatókat egyféle követelményrendszer szerint minősítenek, és ezeket a követelményeket előre közlik, akkor ismételten egy lépést tettünk a nyitottabb rendszer felé. Arra azonban gondolni kell, hogy a nyitott bejutáshoz kapcsolódó belső szelekció kérdése nagymértékben függ azoknak a tanulmányi utaknak a kijelölésétől, amelyeket az adott intézmény előír. Abban az esetben, hogyha egy hagyományos tantárgyi struktúrán keresztül megvalósítható, időben kötött lefutású vizsgáztatási rendszer marad érvényben, akkor a belső szelekció fogalmához a tantárgyi szelekció fogalma fog társulni. Hiszen a vizsga meghatározott időben való letétele ugyanazt az egyszeri megváltoztathatatlan döntést sugallja, mint amit az egyetem falain kívül az előző felvételi eljárás megtett.

A magyar felsőoktatásnak csak egy *folyamatszemetléletű felvételi szabályozást* szabad vállalnia, amelynek van előzménye a középfokban (igen tehetséges tanulók automatikus bejutási lehetőségének biztosításával), ehhez kapcsolódik a támogató jellegű felvételi eljárás, amelyben vannak verseny-vizsgaszzerű elemek, de ezek az intézmények közötti válogatást teszik lehetővé a jelölt oldaláról. Az intézmények is válogathatnak a jelöltekben, ha egy olyan tanulmányi rendet alakítanak ki, ahol az adott ismeret többféle úton is megszerezhető. Emellett időben relatíve hosszan elhúzódó módon is teljesíthető az előírt követelményszint, és csak akkor veszíti el az egyetem a hallgatóit, ha azok valóban nem képesek vagy nem is akarnak további erőfeszítéseket tenni. Ez a koncepció ismételten átfogja az egész felsőoktatási ívet, amit egy „hallgatójelöltnek” be kell járnia a középiskolai bizonyítvány megszerzésétől, támogató jellegű szűrően keresztül, különböző vizsgák letételén át a különböző szintű diplomák megszerzéséig.

Meggyőződésünk, ha a felvételi szabályozó, a felvételi koncepcióját kidolgozó irányelvek nem az egész felsőoktatási folyamatból indulnak ki, akkor rendszeridegen elemeket viszünk a felsőoktatásba, amelyek megvalósulása kontrollálhatatlan és előre ki nem számítható hatásokat fog eredményezni. (Különösen meg kell fogalmaznunk ezt egy olyan országban, ahol relatíve kis területen igen erős szellemi potenciál gyűlt össze az egyetemi oktatókat tekintve, és ahol a versenyek inkább az intézmények, semmint a hallgatók között fognak lezajlani.)

Szükségesnek tartjuk a *humán szolgáltatások* bevezetését a felsőoktatásban, talán éppen a felvételi eljáráshoz kapcsolódóan. Az alkalmassági vizsgákat olyan szolgáltatás jellegű információáramlattal válthatjuk fel, ahol a jelölt maga is meggyőződhet saját képességeiről, érdeklődési irányairól és teljesítményszintjéről.

A hazai kísérleti eredmények közül kiemelhetjük a számítógéppel támogatott, több szempontú pszichológiai megítélési lehetőséget jelentő mérési rendszert. A „Kishajó” szimbolikus nével jelölt rendszer olyan ellenőrzött teszteken alapul, amely számítógépen működő értékelési eljárás segítségével összehasonlíthatóvá teszi a jelentkezők megítélését. A rendszer lehetőséget ad a különböző szakmai irányok (pedagógus, műszaki, agrár-felsőoktatás stb.) igényeinek, illetve különbségeinek figyelembevételére is, de az azonos elemek (tesztek) alkalmazása fokozza az átjelentkezést, illetve az átjárhatóság lehetőségét is.

A „Kishajó” mint mérési rendszer azon a szemléleten alapul, hogy a felsőoktatási követelmények sikeres teljesítéséhez szükséges, de nem elégséges feltétel a felsőfokú tanulmányokra való alkalmasság. Ahhoz, hogy valaki jó szakemberré váljon, szükséges az a motivációs bázis is, amelyet a szakma elsajátítása és művelése során az egyén mozgósítani képes. A megfelelő szellemi kapacitás

(tanulási képesség) meglettén túl differenciáltabb érdeklődés és az értékes tudatos vállalása is kívánatos a felsőfokú tanulmányok során. Ezen jellemzők ismerete lehetőséget ad a jelöltnek, hogy az önmaga számára megfelelő szakmai irányt és intézményt választhassa. A rendszer működésének jelentős feltétele, hogy az intézmények pontosítsák és nyilvánosságra hozzák a jelölttel szemben támasztott intellektuális és személyiségbeli követelményeiket. A felvételi eljárás folyamatjellegét erősíti a számítógéppel támogatott értékelő eljárás, emellett megőrzi a versenyhelyzetet, és körvonalazza a jelölt lehetőségeit, illetve korlátait is.

Meg kell fogalmaznunk, hogy a felvételi eljáráshoz kapcsolódó mérési módszereknek nem szabad rendszeridegen elemként funkcionálni. Úgy véljük, hogy egy úgynevezett átjárható modell kialakítására kell törekednünk a felvételi eljárás egészét tekintve, amelyben a hallgatók többféle úton próbálkozhatnak, megváltoztathatják döntéseiket, és továbbléphetnek fejlődésük és teljesítményeik függvényében.

Ellátandó főbb funkciók

1. *Egységes tantárgyi követelményszint kialakítása:* közoktatási és felsőoktatási szakemberek közös tevékenységével alakítható ki. A tantárgy-metodikai és értékelési szempontból is kipróbált feladatsorok „szolgáltatása” alapvetően az érettségi vizsgák lebonyolításához, illetve az ilyen típusú vizsgáztatást is alkalmazó felsőoktatási intézményeknek szükséges. A feladatsorok szolgáltatása az érettségi időszakon kívül is hozzáférhető.

2. *Információs központ:* állandó tájékoztatás a felsőoktatási intézményekben történő tanulási lehetőségekről, speciális követelményekről. Az irányítás számára szükséges információk összegyűjtése. Intézményvezetési stratégiák kimunkálásához információáramoltatás.

3. *Felvételeket koordináló funkció:* a vázolt folyamatban a körülbelül százezer jelentkező egyéni igényeit és a felsőoktatási intézmények követelményeit és lehetőségeit kell összehangolni. A jelentkezők egy igen széles rétege többszörös kompromisszumok után fogja megtalálni a számára még megfelelő továbbtanulási lehetőséget. Ezt központilag koordinálni szükséges.

4. *Tanácsadó, tehetséggondozó funkció:* a tanácsadó, tehetséggondozó rendszer működtetése olyan orientáló és támogató jellegű, sok esetben számítógéppel támogatott humán szolgáltatás bevezetését jelenti, amely segítséget nyújt a hallgatóknak az önálló döntések kialakításában. A tanácsadó rendszer fő funkciója, hogy segítse a hallgatót az intézményi követelmények teljesítésében, önmaga lehetőségeinek felismerésében és azok kiaknázásában. A vázolt rendszer fő vonalában történő kialakítása 4-6 éves átmeneti folyamatot igényel. Ennek minden egyes lépését előre kell tervezni és folyamatosan egyeztetni a köz- és a felsőoktatás képviselői testületeivel. Fontos a közvélemény gyors és pontos tájékoztatása.

Irodalom

A felsőoktatás és 1992. Tervezés a 2000. évre. Felsőoktatási Koordinációs Iroda, 1991.

Makó Ferenc-Szilágyi Klára: Számítógéppel támogatott pszichológiai-diagnosztikai rendszerek. Gödöllő, 1993.

Szilágyi Klára: A felsőoktatás fejlesztési lehetősége 2000-ig, különös tekintettel a felvételi eljárásra. A magyar felsőoktatás fejlesztése 2000-ig. Háttér tanulmányok. Felsőoktatási Koordinációs Iroda, 1992.

Szilágyi Klára: A képességek megítélése önértékelés segítségével. Gödöllő, 1993.